

Comolada » (Alart, *Cart. Rouss.* 8); 1311 i 1321: «lo bosch de *Comalada*» (RLR XIII, 8); 1330: «per *Comalada* boschi, prout tenet single usque ad Cabanam ---», en doc. de Prats de Molló (*InuLC*), al·ludint a la cabana de Comalada esmentada en la data següent: 1525: «al Clot de Sant Salvador --- a Serra-Vernet, al serrat de la Pinosa, qui tira a la cabana nova de *Comalada*» (*Lli. Roig.* de Prats de Molló, 85r').

N'hi hagué un homònim cap a Millars o Sant Feliu d'A. 1156: *Cummalada*; 1200: *Chomalada*; 1213, 1256 id.; 1238: a la *Cumalada*; 1253. 1292: a la *Comalada* (*InuLC*).

COMALATS, nom semblant, de terminació aparentment masculina. Designa un territori que comprèn bon tros de Segarra —pel S. de la comarca—, afrontant ja amb la Conca de Barberà i l'alt Gaià. La defineix precisament Duran i Sanpere, el millor coneixedor del país, en la part de Segarra que comprèn els termes mun. a l'esq. del riu Ondara o de Cervera (*Bu. So. On. Bna.* IX, 1990, 76); ja en parla CCandi (*BABL* IX, 123), més vagament, com «la conca dins la prov. de Lleida entre les Garrigues i el Pla d'Urgell». D'un dels docs. antics més explícits, es dedueix anàlogament que comprenia la zona de diversos castells ja prop de la partió amb els de Tempers de la Comanda de Barberà:

1196: « --- castros Camarasa e --- castrum *Spelunce* et castrum *Olmellis*; cum castris omnibus de *Comalads* --- castrum de *Turrerubea* --- *Espiculi* et *Aquille*, *Ivar* ---» (MiretS., *TemplH*, 311-2), on reconeixem l'*Espuga de Franco*l, *Els Omells*, *Torroja*, *L'Espigol*, *Ivars*, i va seguint encara amb altres de més al Nord.

1030: Les afrontacions d'un lloc «*Montevano*, in te. Sta. Perpetua vel *Pontilius*» són: *Valle Spinosa* vel *Pontilius* [S.E.], II *Keralto* [N. o NE.], IV *Charabasa* i III entremig [serà NO.]: «in ipsa vel in Francholino sive *Truliolo Komalados*» (*Li.F.Ma.* 296.17), *Franco*l deu ser un lloc a les fonts del riu Francol, i *Montevano* sembla ser altre nom de *Montclar*; 1054: *Comolads* (*Li.Fe.Ma.* I, 266.4f.); 1067: *Comala*... (context semblant, mutilat) (*Li.Fe.Ma.* I, 269.3). En particular s'ha aplicat a una Serra de Comalats, que el mapa JGC posa a la partió N. del te. de Forès (que separa la Segarra de la Conca); 1082: *Comalats* (*BABL* II, 10); 1185: «sumitate collis et *serre de Moalatis* (sic)» (*Cart. de Poblet*, p. 3. i de nou a la p. 219); 1210: *Comalats* (*BABL* III, 515); 1289: Galceran de *Comelats* nomenat jutge reial (CCandi, *Mi.Hi.Ca.* I, 238).

L'*ETIM.* la il·lustra la forma del terreny: tot el de l'esq. del riu Ondara-Cervera, està format per un seguit de valls, més amples que fondes, que van a fluïr a aquest riu (bastant semblants als grans «Co-

mellars » típics de Les Garrigues, que continuen aquest territori cap a Ponent: formen contrast amb el terreny a la dr. del riu Cervera, constituït per sots més pregons, amb el nom de *Clots*, p. ex. el Clot de St. Magí, o el Clot d'Aubens).

Això ens dóna l'explicació de la forma precisa del nom: CŪMBIS LATIS, en ablatiu-locatiu plural: 'a les comes amples', per evolució en *Comeslad's*, amb la -s- interna aviat omesa davant sonora, i ajudant-hi la dissimilació: > *komeláts*. Notem que ocasionalment hi hagué assimilació de -o = e- en > o-o, *Comolads* 1054, i altres vegades restà o-e (*Comelats*, 1289), però en general *Comalats* amb a = ə. Ús estereotipat de l'abl. pl. en IS: com en SILVIS > *Sils*, VALVIS > *Els Balbs*, ECLES(I)IS > *Anglès*, GARRICIS > *Garrius*.

La Llosalada nom ben paral·lel al de Peralada, que consta antigament en el Pallars Sobirà, en Capbreu de 1645 de la Vall d'Assua.

PERALADA, la il·lustre vila empordanesa, cap del vescomtat de Peralada, pàtria de Muntaner i de molts personatges insignes. A penes cal fer constar que l'etimologia és PETRA LATA 'roca ampla', estereotipada des d'antic, abans del canvi de les L- inicials en ll-, i amb la forma *pera* del català medieval, tan general en toponímia: etimologia ben establerta per Balari i abans, acceptada per tots els estudiosos (seria indigne de tot filòleg refutar els fútils intents de posar-la en dubte, que han sovintejat i tenim a la vista, àdhuc citar-los és inútil).¹

PRON. POP. més corrent: *parlàda*, entre empordanesos (oït des de 1912 a Figueres etc.,² per més que Casac. vagi anotar-ho a Figueres, 1920, la pron. més primmirada *parlàda*, gentilici *Peraladencs*. Tampoc ens cal ser exhaustius en les

MENCIONS ANT. Des de 982: «villa *Petralata*» (Balari, *Or.* 421; *Cat. Car.* II, 243.70); amb gran luxe de cites en els Ss. X i XI, del *comitatus*, el *pagus* i l'*episcopatus Petralensis* (I, 60.17, 146, 56.16, 121.8, que es veuran fàcilment en els índexs; i les posteriors que hi aporten Alsius, *Nom.*, i Monsalv. XVII, 211. Més antic encara el document de 849, que situa *Requesens* dins el «--- *Petralatens*» (Col·l. Moreau II, 24). La forma catalana *Peralada*: 1133: (Balari, 487); 1130: *Petralata*, butlla p.p. Kehr, *Papsturk*, p.316.

Hi ha memòria d'un nom pre-romà, abans usat: en un document de 1060: «castro *Tolon*» (Botet, *BABL* II, 407) i en alguna altra font. La grafia *Peralada* amb e era només un petit disbarat popular —recordem el famós *Pere Pinya* de *Perpinyà*— propagat tardanament; per més que, com pertot en català oriental, hi hagi hagut qui confon e i a àtones des de fi de l'E. Mitjana; i en l'època de la mà-